

Veghel: veekeukenfabriek NCB (foto Marcel Overbeek)

Tussen 1822 en 1846 werd in Noord-Brabant de Zuid-Willemsvaart gegraven. Het kanaal was bestemd voor het transport van bulkgoederen tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden.

Het kanaal was van groot belang voor de ontsluiting en ontginning van de peelgronden in oostelijk Brabant en werd daarom geprojecteerd langs dorpen als Asten en Veghel. Veghel lag niet direct aan het kanaal, en groef daarom een eigen verbindingskanaal ter lengte van 1 kilometer tussen de Zuid-Willemsvaart en het dorpscentrum. De binnenhaven van Veghel ontwikkelde zich tot een centrum van nijverheid, met de vestiging van onder meer een stoomwalserij, een klompenmakerij en een fabriek van landbouwwerktuigen. Aan de zuidzijde van de haven werden fabrikantenvilla's gebouwd voor de directeuren van deze bedrijven. De aanwezigheid van het verbindingskanaal was uitermate gunstig voor de vestiging van landbouwerelateerde industrie, zoals veevoeder en graanbedrijven. In 1915 kreeg de Veghelse haven een grote impuls door de vestiging van de

■ MONUMENT VAN DE MAAND

Veghel:

Veekoekenfabriek NCB

Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB). Het oudste deel van dit bedrijf bestaat uit een massief in beton opgetrokken veekeukenfabriek met daarnaast een hoge betonnen graansilo.

In 1936 concentreerde de NCB al haar veevoederproductieactiviteiten aan de Veghelse haven, en werd het bestaande complex fors uitgebreid. In de jaren zestig en zeventig werden hoge, ronde betonnen silos aan de kade gebouwd. Anno 2005 is het complex van de NCB aan het kanaal nog steeds in bedrijf, maar het oudste bedrijfspand, de veevoederfabriek uit 1915 wordt niet meer gebruikt. Het voortbestaan van dit markante industriële complex, gebouwd naar een ontwerp van architect L.J.P. Krook is onzeker. ■

MEI 2005

INDUSTRIA IS EEN UITGAVE VAN
STICHTING FEDERATIE INDUSTRIEEL
ERFGOED NEDERLAND (FIEN).
WWW.INDUSTRIEEL-ERFGOED.NL

INHOUD

MONUMENT VAN DE MAAND 1

FIEN-NIEUWS 2

NIEUWS UIT AANGESLOTEN ORGANISATIES 2

AGENDA 4

BERICHTEN 5

LITERATUURSIGNALERING 8

ADVERTENTIE

Nationale Maatschappij tot
Behoud, Ontwikkeling en Exploitatie
van Industrieel Erfgoed

www.boei.nl

Fien-voorjaarsexcursie naar Rheine (DI)

Op woensdag 11 mei organiseert FIEN een eendaagse excursie naar het Duitse Rheine. In deze oude textielstad zullen enkele interessante historische textielfabrieken en een saline (zoutfabriek) worden bezocht. In het textielmuseum Rheine wordt de tentoonstelling *Cotton mills for the continent; Sidney Stott en de Engelse spinnerijen in Munsterland en Twente* bezocht. Deze tentoonstelling geeft een beeld van de tussen 1880 en 1914 in Munsterland en in Enschede gebouwde grote textielfabrieken, ontworpen door de uit het Engelse Oldham afkomstige architect Sidney Stott. Hij ontwierp imposante fabrieksgebouwen, met gietijzeren kolommen, stenen vloeren, sprinklerinstallaties en watertorens. Deze immense fabrieken hebben jarenlang het stadsbeeld bepaald van industriesteden in Twente en Munsterland.

Drents waterwerk: schutsluisje bij Meppel
(foto Marcel Overbeek)

■ NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

Stichting Industrieel Erfgoed Noord-Nederland (SIEN-N)

SIEN-N-medewerker Ruurd Leegstra heeft afgelopen jaar deelgenomen aan het brede inventarisatieproject *Drents Waterwerk*. In het kader van dit provinciale project zijn alle water-gerelateerde objecten geïnventariseerd, zoals bruggen, sluisen, dijken vloeivelden etc. De resultaten van dit ambitieuze project worden binnenkort gepresenteerd. SIEN-N zal op korte termijn starten met een regelmatige

FIEN-studiedag grofkeramische dakpannenindustrie, Belfeld, 24 juni

Het gebied ten oosten van de Maas in midden-Limburg was vanouds een centrum van keramische industrie, met het accent op de fabricage van dakpannen. De aanwezigheid van geschikte rivierklei was hier debet aan. Tot de belangrijkste ondernemingen op dit gebied behoorde de dakpannen fabriek van de firma Jansen-Dings te Belfeld. Over de geschiedenis van deze onderneming, die enkele jaren geleden de productie beëindigde, schreef sociaal-historicus dr. E. Nijhof een gedenkboek. Dit gedenkboek zal tijdens een studiemiddag over de geschiedenis van de grofkeramische industrie in midden-Limburg worden gepresenteerd op vrijdag 24 juni, van 14.30-17.30 uur in het Gemeenschapscentrum, Hamerplein te Belfeld.

Inleidingen zullen worden verzorgd door drs. P. Nijhof, landelijk coördinator Industrieel erfgoed (RDMZ), Henk Kolkman (regionaal smalspoorspecialist), dr. E. Nijhof (historicus universiteit Utrecht). Aansluitend is er gelegenheid een tentoonstelling over de dakpannenfabricage in Belfeld en een videodocumentaire te bezichtigen.

publicatie van industrieel erfgoedobjecten in Drenthe en Groningen in het *Dagblad van het Noorden*. Hiermee wordt een soortgelijke publicatiereeks vervolgd in de maandelijkse uitgave van de Kamer van Koophandel in Groningen/Drenthe. De najaarsexcursie van SIEN-N zal dit jaar worden gehouden op zaterdag 24 september 2005. Centraal staat het project De Blauwe Stad, een grootschalig landherinrichtingsplan in het gebied ten noorden van Winschoten.

Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL)

Stiel heeft aan de gemeente Leiden haar bezorgdheid geuit over de onlangs gepresenteerde plannen voor de ombouw van de meelfabriek in Leiden. Volgens de plannen van de Zwitserse architect Peter Zumthor moet op de plaats van het kantoorgebouw, een dienstwoning en een fietsenstalling een hoog nieuw gebouw verrijzen. Iets waar Stiel zich tegen verzet. In het complex van de voormalige meelfabriek De Sleutels komen woningen, kantoren, een restaurant, een expositieruimte en eventueel winkels en een hotel. In het tijdschrift *STIELZ* van maart 2005 onder meer aandacht voor de sloop van wasserij Dingjan en de laboratoriumgebouwen van de medische faculteit in het zogenaamde Boerhaavekwartier.

Stichting Hengelo's Educatief Industrie Museum (HEIM)

De Hengelose gemeenteraad heeft ingestemd met het beschikbaar stellen van een bedrag van 1,5 miljoen euro, voor de verhuizing van techniekmuseum HEIM naar het gebouw van de Wilhelminaschool. Hiermee is een gat in de begroting voor het nieuwe museum opgevuld. HEIM is al jaren bezig met de voorbereiding van de verhuizing. De nieuwe behuizing, de voormalige industrijschool van het metaalconcern Stork, biedt het museum de ruimte die het nu ontbeert. Het museum is nu nog gehuisvest in het pand van de voormalige Twentse Elektriciteitsmaatschappij. Als de verbouw tot museum van de Wilhelminaschool volgens plan verloopt, zal HEIM vanaf eind 2005 haar nieuwe huisvesting kunnen betrekken.

Stichting Industrieel Erfgoed Helmond

De gemeente Helmond heeft eind 2004 een voorstel gedaan om 28 gebouwen in Helmond voor te dragen voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst. Een aantal van deze objecten wordt gerekend tot het industriële erfgoed van Helmond.

Onder meer op voordracht van de STIEH zijn voor de lijst genomineerd: het fabrieksgebouw van de Koninklijke Nederlandse Cacaofabriek uit 1920, het hoofdkantoor uit 1918 van metaalfabriek Nedschroef, de watertoren uit 1948 en de fabrikantenvilla van Van Thiel, een monumentale villa uit 1930 in Oud-Hollandse stijl.

De voordracht van de industriële panden past in het nieuwe gemeentelijke project *Industrieel Erfgoed Toerisme*, een project dat het industrieel erfgoed in Helmond meer bekendheid wil geven. In het kader van dit project wordt binnenkort een aantal lokale tv-uitzendingen gewijd aan dit onderwerp. Acht uitzendingen zullen worden gewijd aan de industriële geschiedenis van Helmond, met aandacht voor bedrijven als Begemann, Vlisco, Raymakers, Nedschroef, vooraanstaande fabrikanten en voormannen van de arbeidersbeweging. De documentaires zullen ook op de scholen in Helmond worden vertoond, om het industrieel erfgoed en de industriële geschiedenis van Helmond onder de aandacht van de jeugd te brengen. Voor het project stelt de gemeente € 20.000 beschikbaar.

Stichting Baet en Borgh

De stichting Baet en Borgh zet zich al jaren in voor het behoud van het stoomgemaal De Tuut in Appeltern, het laatste oude stoomgemaal in het land van Maas en Waal. In mei 2004 kon de restauratie van het gemaal worden afgesloten met het in werking zetten van de tweede stoommachine, die nog dateert uit de bouwtijd van het gemaal (1918).

Helmond: fabrikantenvilla Raymakers (foto Marcel Overbeek)

Nu het gemaal met de machines is gerestaureerd, richt de aandacht van de stichting zich op de entourage van het gemaal: de uitwateringssluizen, waarmee het gemaal het uitgemalen water kon spuien. De beide gemetselde uitwateringssluizen zijn onlosmakelijk verbonden met het gemaal. De sluisen verkeren in slechte staat en er is een restauratieplan opgesteld. Na toekenning van subsidiegelden uit het POP-fonds (Europese fondsen voor plattelandsontwikkeling) kan de restauratie wellicht nog dit jaar beginnen. www.de-tuut.nl

Het stoomgemaal De Tuut is dit jaar een aantal dagen in werking te zien:
7 en 8 mei
9 en 10 juli
20 en 21 augustus
10 en 11 september

Wormerveer: zeepziederij (foto Marcel Overbeek)

■ AGENDA

Nationale Monumentenstudiedag

De Nationale Monumentenstudiedag wordt dit jaar georganiseerd op donderdag 28 april 2005 op het Hembrugterrein te Zaandam. De studiedag is een initiatief van de stichting Nationale Contact Monumenten (NCM). Onder de titel *Complexe monumenten* zal tijdens de studiedag worden ingegaan op het centrale thema *Behoud, gebruik, herbestemming en exploitatie van grote monumentale gebouwen*. Na het plenaire ochtendprogramma zijn er zes parallele middagprogramma's elk bestaande uit een excursie, enkele presentaties en een excursie naar verschillende voorbeelden van traditioneel, industrieel en mobiel erfgoed op diverse locaties in de gemeente zaanstad. Onder andere kunnen worden bezocht het hembrugterrein met de leegstaande fabrieksgebouwen van de munitiefabriek, de zeepziederij de Adelaar in

Wormerveer en de chocolade- en koekfabriek van de firma Verkade.

De Nationale Monumentenstudiedag is met name bedoeld voor beleidsmakers in de ruimtelijke ordening en monumentenzorg van gemeente, provincies en rijk, maar ook voor leden van particuliere organisaties die zich inzetten voor het behoud en de toegankelijkheid van cultureel erfgoed. De kosten voor deelname aan de studiedag bedragen € 55,— p.p. Bij de prijs inbegrepen is een lunch en het integrale verslag van de studiedag dat na afloop aan de deelnemers zal worden verzonden. www.stichtingncm.nl

Tentoonstelling *Beelden van maritiem Zeeland*

In het Zeeuws maritiem museum muZEEum in Vlissingen is tot en met mei 2005 een aantal unieke films te zien over het maritiem verleden van Zeeland. De films, die tijdens de openingstijden van het museum continu worden vertoond, worden getoond in combina-

tie met een tentoonstelling van schilderijen en historische foto's. De films zijn:

- *Mannen van staal*; een bedrijfsfilm die de bekende scheepswerf De Schelde ca. 1955 liet maken. De film geeft een beeld hoe in de jaren vijftig schepen werden gebouwd volgens de toen gangbare technieken. Een van de toen gebouwde schepen is de Mijdrecht, een schip van de rederij van Ommeren.
- *Beelden van de PSD*; een compilatie van filmbeelden met als rode draad de vele veerdiensten, die de provincie de laatste anderhalve eeuw heeft gekend. Er zijn beelden te zien van de haven van Breskens in 1938, de veerboot tussen Zierikzee en Katseveer uit 1965 en beelden van de veerdienst Terneuzen-Hoedekenskerke uit 1968.
- *De Tunnel*; een recente filmdocumentaire, gemaakt ter gelegenheid van de opening van de Westerscheldetunnel in 2003.

Kerkrade: tentoonstelling *Watt?? alles elektrisch in huis, 1920-1965*

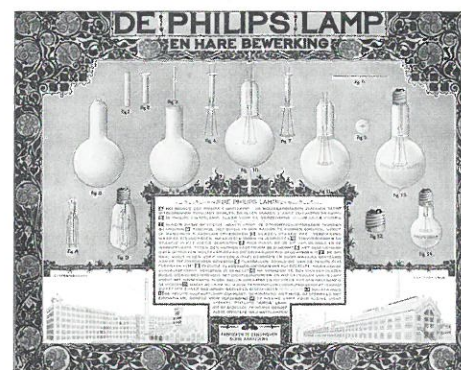
In het Industriemuseum Industrion in Kerkrade is tot 28 augustus deze tentoonstelling te bezichtigen. Het museum toont een collectie elektrische huishoudelijke apparaten uit de periode 1920 tot 1965. De expositieruimte is voor deze gelegenheid omgetoverd tot een winkelruimte. Bij het zien van de, soms bizarre elektrische schoenwarmers, stofzuigers, insectenvangers zal menige bezoeker van verbazing uitroepen: 'Watt??' Hiermee zal dan niet de elektrische eenheid van vermogen worden bedoeld!

In 1920 was elektriciteit in huis nog een bijzonderheid. Alleen welgestelde huishoudens konden zich een kostbare aansluiting op het elektriciteitsnet veroorloven. Nog duurder waren de elektrische apparaten. Zo kostte een stofzuiger in die tijd maar liefst tweehonderd gulden! In de loop der tijd werden de apparaten voor steeds meer huishoudens beter

betaalbaar. In 1965 was elektrische apparatuur in huis de gewoonste zaak van de wereld geworden. www.industrion.nl

Eindhoven: tentoonstelling *Philips-affiches*

In het Centrum Beeldende Kunst de Krabbedans te Eindhoven is tot 9 mei een overzichtstentoonstelling te bezichtigen van Philips-affiches. De tentoonstelling is onderdeel van *Frits Philips 100 jaar-Eindhoven viert feest*, een manifestatie ter gelegenheid van de 100e verjaardag van ingenieur Frits Philips. De kern van de tentoonstelling bestaat uit een collectie van ca. negentig affiches die een uniek beeld geven van wat Philips tot aan de jaren zestig op het gebied van reclames heeft uitgebracht. Hierbij ligt de nadruk op door kunstenaars gesigeneerde affiches. Bij enkele affiches worden ook de afgebeelde producten tentoongesteld. Daarnaast is op de tentoonstelling klein grafisch drukwerk van kunstenaars te bewonderen, zoals advertenties,

folders, brochures, boekenleggers, reclamebriefkaarten en sluitzegels. Tijdens de tentoonstelling is er een doorlopende voorstelling van vooroorlogse reclamefilmjes. Naar aanleiding van de Frits-Philipsmanifestatie verschijnt ook een boek onder de titel *Kunst in de Philips-reclame (1891-1941)*. Het boek behandelt de Philipsreclame die voor de oorlog grote faam genoot vanwege de professionele ontwerpen.

Meppel: voormalige gasfabriek (foto Marcel Overbeek)

■ BERICHTEN

Drenthe

Meppel • Het bureau Dam & Partners heeft een stedenbouwkundige visie ontwikkeld voor het gebied Het Vledder in de binnenstad van Meppel. Sinds de bouw in 1861 heeft de gasfabriek van Meppel dit gebied gedomineerd: regelmatig werd het complex aan de Gasgracht (!) uitgebreid. Na de omschakeling van stadsgas op aardgas in 1955 werd de gasfabriek overbodig en kregen de gebouwen een nieuwe functie als huisvesting van diverse gemeentelijke diensten, zoals de brandweer. De resterende gebouwen van de Meppeler gasfabriek vormen anno 2005 een zeldzaam voorbeeld van een grootschalige stedelijke gasfabriek. Dam & Partners heeft een plan ontwikkeld om de historisch waardevolle hoofdgebouwen te behouden en een nieuwe, bij voorkeur culturele, bestemming te geven. Door de sloop van de nabijgelegen markthallen die dateren uit de jaren vijftig, ontstaat een nieuwe, open stedelijke ruimte.

Utrecht

Utrecht • De voormalige sojafabriek van de firma Cereol aan het Merwedekanaal krijgt een nieuwe bestemming als appartementencomplex. De fabrieksgebouwen, waarvan het oudste deel dateert uit 1908, worden verbouwd naar plannen van de projectontwikkelaar Heijmans. Enkele later gebouwde moderne bedrijfspanden en installaties worden gesloopt, maar het hoofdgebouw zal zijn industriële karakter behouden. De fabriek werd oorspronkelijk gebouwd voor de Stichtse Olie- en lijnkoekenfabriek, later Central Soya genoemd. In het fabriekscomplex komen verder nog een filiaal van de openbare bibliotheek. De verbouw van het complex begint in 2007. »

Apeldoorn: kantoor gasfabriek (foto Marcel Overbeek)

Gelderland

Apeldoorn • De gemeente Apeldoorn heeft een cultuurhistorische analyse laten maken van het binnenstadsgebied dat wordt begrensd door de Stationsstraat, Kanaalstraat en de Deventerweg. Dit negentiende-eeuwse deel van Apeldoorn kwam tot ontwikkeling na de opening van het zuidelijk deel van het Apeldoorns Kanaal in 1866 en de bouw van de gemeentelijke gasfabriek in 1863. In het gebied vestigden zich veel bedrijven en fabrieken, zoals de coöperatie Welkoop en de Nederlandse Nettenfabriek. Het gebied wordt doorkruist door het riviertje de Grift, dat aan het einde van de negentiende eeuw onder de grond werd gebracht. De gemeente Apeldoorn heeft een cultuurhistorische analyse van dit gebied laten maken, die als leidraad zal worden gebruikt bij toekomstige stedenbouwkundige vernieuwing in dit stadsdeel.

Een van de beeldbepalende elementen in dit gebied is het voormalige kantoorgebouw van de gasfabriek aan de Stationsstraat, waarvoor een nieuwe functie moet worden gezocht. Een belangrijke herinnering aan het scheepvaartverleden van Apeldoorn is de voormalige havenmeesterwoning met het naastgelegen pakhuis aan het Apeldoorns kanaal, op de hoek met de Deventerstraat.

Zutphen • Voor de treinreiziger die Zutphen binnenrijdt is het een belangrijk herkenningspunt: het monumentale pakhuiscomplex van de handelsonderneming Reesink. Het handelsconcern is onlangs van de locatie aan de IJssel verhuist naar een bedrijventerrein. Het pakhuis aan de Havenstraat is een markant ontwerp van architect W. van Tijen uit 1930 en is een goed voorbeeld van de architectuurstijl de Nieuwe Zakelijkheid. De gemeente Zutphen wil het pand aankopen en een culturele functie geven, met de vestiging van een Regionaal Historisch centrum, kunstenaarsateliers en expositieruimtes.

Eibergen • Op het fabrieksterrein van de voormalige textielfabriek KTV in Eibergen zal de komende jaren een compleet nieuwe woonwijk verrijzen. In de nieuwe woonwijk zullen enkele onderdelen van het fabriekscapitaal geïntegreerd worden, zoals de schoorsteen, het ketelhuis, een bedrijfshal met sheddaken en de voormalige bedrijfswinkel van de fabriek. Ook zal het riviertje de Berkel, dat in het verleden verschillende malen is verlegd, weer zijn oorspronkelijk bedding krijgen. De Koninklijke Textielverdelings Industrie (KTV) werd in 1830 gesticht door de fabrikant G.J. ten Kate. Voor het textielverdelingsproces werd gebruik gemaakt van het water van de Berkel. In de loop der jaren werd de loop van de Berkel diverse malen verlegd vanwege de noodzakelijke uitbreidingen van de fabriek. KTV is bezig met plannen om te verhuizen naar een nieuw bedrijfsterrein, waarna het vrijkomende terrein beschikbaar komt voor nieuwe woningbouw. De voorlopige plannen voor de herinrichting van het fabrieksterrein worden gemaakt door IAA Architecten uit Enschede. Het initiatief voor deze plannen ligt bij projectontwikkelaar Ter Steege Vastgoed uit Rijssen.

Zutphen: pakhuis firma Reesink (foto Marcel Overbeek)

Overijssel

Kampen • De stedenbouwkundige plannen voor de herontwikkeling van het voormalige fabrieksterrein van de emaillefabriek Berk krijgen vaste vorm.

Over de invulling van het fabrieksterrein met een nieuwbouwcomplex van 197 woningen is overeenstemming bereikt tussen de gemeente Kampen en projectontwikkelaar Mateboer. Voor de bouw van de woningen begint (met als hoogtepunt een torenflat aan de IJssel) zal de vervuilde grond moeten worden afgegraven.

Op het Berk-terrein, gelegen net buiten de oude binnenstad van Kampen was van 1906 tot 1998 de emaillefabriek van de firma Berk gevestigd. De fabriek stond vooral bekend door de hoge kwaliteit van haar emailleproducten, zoals keukenpannen. Nadat de fabriek de productie beëindigde, vielen de leegstaande fabrieksgebouwen ten prooi aan vandalisme en brandstichting. Het grootste deel van de bedrijfshallen, gebouwd naar een ontwerp van architect G.B. Broekema, is inmiddels verdwenen.

De laatste overblijfselen zullen behouden blijven en worden geïntegreerd in de nieuwbouwplannen. Het gaat hierbij om de portierswoning uit 1930 en de fabriekantenvilla met aangebouwde bedrijfshal en kantoor uit 1906. Deze gebouwen zijn inmiddels op de gemeentelijke monumentenlijst geplaatst. Voor deze panden wordt gedacht aan een nieuwe functie als kantoorbestemming.

Kuinre • De skyline van dit noordelijkst gelegen voormalige Zuiderzeestadje van Overijssel wordt beheerst door de 35 meter hoge bakstenen watertoren, die in 1933 in opdracht van de Waterleiding Maatschappij Overijssel werd gebouwd. De vierkante toren kreeg een betonnen constructie, met bakstenen buitengevels; de toren wordt verlevendigd door inspringende hoeken met Art-Deco-sierelementen. De watertoren is door waterleidingmaatschappij Vitens voor € 72.250 verkocht aan projectontwikkelaar Simon Valkenburg uit Leiden, die in de toren appartementen wil vestigen.

Vlissingen: timmerfabriek De Schelde (foto Marcel Overbeek)

Zeeland

Vlissingen • Decennia lang domineerden de imposante bedrijfshallen en werfkransen van de scheepswerf De Schelde het centrum van Vlissingen. De werf, nu eigendom van de Koninklijke Schelde groep (KSG), is al enige tijd bezig haar bedrijfsactiviteiten over te brengen naar het moderne industriegebied de Scheldepoort in Vlissingen-Oost. De afronding van deze operatie zal volgens plan eind 2006 zijn voltooid. Met het verdwijnen van de scheepswerf uit de Vlissingse binnenstad komen de gebouwen van de werf leeg te staan. Volgens een gemeentelijk plan moeten de meeste bedrijfsgebouwen gesloopt worden om plaats te maken voor een nieuwe woonwijk. Eind dit jaar moet de eerste fase van de sloop gereed zijn, waarvoor de werfgebouwen en opstallen aan de Van Dishoekstraat en de Paul Krugerweg moeten wijken. Helaas wordt met deze sloop een proces voortgezet, dat ca. vijftien jaar geleden begon met de sloop van de karakteristieke gebogen straatwand van de werfloods aan het Betje Wolfplein. Bij het nu in gang gezette sloopplan zullen slechts enkele werfgebouwen behouden blijven, waaronder het monumentale werfkantoor aan de Glacisstraat en de scheepstimmerfabriek aan de Koningsweg. De scheepstimmerfabriek is een vroeg voorbeeld van een in beton opgetrokken bedrijfspand, gebouwd naar een ontwerp van de Hollandse Beton Maatschappij in 1914 (HBG). In dit gebouw werden de nieuw ontworpen schepen als proefmodellen in hout vervaardigd. Deze gebouwen staan op de rijksmonumentenlijst. De voormalige bedrijfsschool wordt met sloop bedreigd.

Flevoland

Lelystad • Tot het weinige historische erfgoed van deze jonge provincie behoren objecten uit de beginperiode van de inpolderingswerkzaamheden. Een voorbeeld hiervan is het Werkeiland, dat in 1954 werd aangelegd als basis van waaruit de inpoldering van de Flevopolders begon. Op het voormalige werkeiland staan nog enkele barakken die dienden als huisvesting voor de polderwerkers. De gemeente Lelystad wil de barakken afbreken en de vrijkomende grond gebruiken als Vinexlocatie. ■

■ LITERATUURSIGNALERING

Gouda: plateelbakkerij Zuid-Holland (foto Marcel Overbeek)

Bregje de Wit

Op hoop van zegen; de industrialisatie van Gouda 1813-1913

Het rijke industriële verleden van Gouda wordt uitvoerig behandeld in dit lijvige boekwerk, dat het resultaat is van dertien jaar archiefonderzoek. Het boek behandelt de industriële geschiedenis van Gouda vanaf 1800 tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. Na een moeizaam begin na de Franse overheersing komt de Goudse industrie na 1850 tot grote bloei. Tal van bekende Goudse bedrijven, zoals de Stearinekaarsenfabriek, de Goudse Machinale Garenspinnerij, pottenbakkerijen en kunst-aardewerkfabrieken, de sigarenfabriek van de firma Donkers en andere, soms kleinschalige bedrijven. Het grootste deel van het boek bestaat uit beschrijvingen van alle bedrijven die in Gouda hebben bestaan vanaf 1813 tot 1914. De auteur maakt veelvuldig gebruik van het letterlijk citeren van bronnen die uit het archiefonderzoek te voorschijn kwamen. Zo wordt een beeld gegeven van de denkwereld van ondernemers, arbeiders en de

inwoners van Gouda. Nadelig aan deze wijze van citeren is dat hierdoor de historische beschrijving van diverse bedrijven nogal ten onder gaat aan wijdloperige en zeer detaillistische beschrijvingen van citaten uit de Goudse archieven. Het boek is sporadisch voorzien van historische foto's, tekeningen, briefhoofden en tabellen.

Gouda, Boekhandel Verkaik, 2004. 471 blz., ill., lit.opg. ISBN 90-800032-2-0. Prijs € 39,50

Industrieel erfgoed als nieuwe ontwerpogave

Speciale thema-uitgave van het tijdschrift 'Blauwe kamer; tijdschrift voor landschapsontwikkeling en stedenbouw'

Nummer 6 van dit tijdschrift is geheel gewijd aan het thema *Industrieel Erfgoed*. Diverse auteurs leverden hun bijdrage over allerlei aspecten rondom dit thema, geïllustreerd met fraaie kleurenopnamen, tekeningen en plattegronden.

Industrieel erfgoed-specialist Peter Nijhof blikt terug op drie decennia her-

bestemming en herontwikkeling van industrieel erfgoed in Nederland, Sjoerd Cusveller beschrijft de inpassing van het Apeldoorns kanaal in nieuwe stedenbouwkundige plannen voor het centrum van Apeldoorn, Kristof van Assche beschrijft het stedenbouwkundige plan voor de herontwikkeling van industriegebied Strijp S, onderdeel van de Philipsfabrieken in Eindhoven, Hank van Tilborg beschrijft de transformatie van het Westergasfabriekterrein in Amsterdam tot landschapspark en Peter Paul Wisen beschrijft de herbestemmingproblematiek van oude bedrijfspanden langs de Zaan. Ook wordt aandacht besteed aan actuele buitenlandse voorbeelden van industrieel erfgoedprojecten en hun inpassing in het stedelijke landschap.

December 2004, nr. 6. 90 blz., ill. . Uitgave van de Stichting Lijn in Landschap, Gen.Foulkesweg 72, 6703 BW Wageningen. Prijs € 6,50 ■

COLOFON

Industria: nieuwsbulletin van de 65 bij de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties.

Het nieuwsbulletin verschijnt vijf keer per jaar.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Redactie *Industria*, p/a M.N.M. Overbeek, Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle.

E-mail industria@industrieel-erfgoed.nl

Kopij voor *Industria* 2005 nr. 3 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 1 juli 2005.

Secretariaat en abonnementen

FIEN, Postbus 92023, 1090 AA Amsterdam, telefoon (020) 5289243, fax (020) 6653090

E-mail secretaris@industrieel-erfgoed.nl

Internet www.industrieel-erfgoed.nl

De FIEN is gevestigd in het centrum voor Industrieel en Mobiel erfgoed (CIME)

Abonnementsopgave

Door overmaking van € 18,— voor de jaargang 2004 op postbankrekening 132802, t.n.v. Stichting FIEN-Industria

Vormgeving Go Puck, Groningen

Druk PlantijnCasparie Groningen